

בבא בתרא פ"ג

הגמרא הביאה מחלוקת לגבי מי שקנה שלש אילנות בשדה חברו, כמה קרקע יהיה בין האילנות כדי שיקבל את הקרקע שתחתם. רב יוסף בשם רב יהודה בשם שמואל אמר, מארבע אמות בין אילן לאילן ועד שמונה אמות, ולא עד בכלל. רבא בשם רב נחמן בשם שמואל אמר משמונה אמות ועד שש עשרה אמות, ולא עד בכלל. ואמר אביי לרב יוסף לא תחלוק על רב נחמן, מפני ששנינו כדבריו במשנה. כעת שואלת הגמרא, והאם לא שנינו במשנה גם כרב יוסף, ששנינו בסיפא של אותה משנה במסכת כלאים שאביי הביא לעיל את דברי רבי יהודה. רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם. ואומרת הגמרא שמעשה עדיף, 'מעשה רב' ולכן אביי אמר לא תחלוק על רב נחמן שמעשה השנוי במשנה מסייעו. ואותה משנה היא עיקרית יותר מאשר דברי רבי שמעון, מפני שסומכים על מה שהורו הלכה למעשה⁴²⁷.

לחכ' רצופין בח' אמות חצי ממפוזרין כמו ומובן שרב יוסף שאמר מארבע ועד שמונה שלר"ש חצי ממפוזרין הוא רצופים אמות סובר כרבי שמעון, שהרי רבי שמעון אומר את שני השיעורים כרב יוסף. רבי שמעון אומר את אותו שיעור במפוזרין, שבכרם שהגפנים רחוקות זו מזו שמונה אמות לכל הפחות מותר להביא לשם זרע אחר. וברצופין שכרם שיש בין גפן לגפן לא יותר מארבע אמות אינו כרם. במה ששנינו במשנה, כרם הנוטע על פחות מארבע אינו כרם. אלא הוא יער ומותר בכלאים, דברי רבי שמעון. וחכמים אומרים כרם, ורואין את האמצעיים כאילו אינן⁴²⁸. אבל לרב נחמן שאמר משמונה ועד ט"ז, מובן שהוא סובר כחכמים שבמפוזרין השיעור הוא ט"ז אמה. שהרי ממעשה צלמון אנו לומדים שכך דעתם של חכמים. אבל מהיכן למדנו שלחכמים ברצופין השיעור הוא שמונה האמות? אומרת הגמרא שלומדים זאת מסברא, אם לרבי שמעון השיעור של רצופים הוא חצי השיעור של מפוזרין, גם לחכמים חצי מט"ז אמה, שמונה האמות הוא השיעור של רצופין.

רבא א' הלכה מד' עד ט"ז אמה וכן אמר רבא, הלכה מארבע אמות, כמעשה של שנינו בבביתא

ר' עותא, ועד שש עשרה אמות כמעשה של

צלמון⁴²⁹. ושנינו בבביתא כדברי רבא, כמה יהיו מקורבין⁴³⁰ ארבע אמות, וכמה

427 תוס' הקשו הרי אין להוכיח כלום ממעשה אולי גם ביותר מח' היו מתירים והמעשה היה כן. וי"ל שכיון שעל פי חכמים עשו התירו כל מה שהיו יכולים להתיר. תוס'.

428 היא חומרא בכלאים מפני שאו' כל העומד ליעקר כעקור. רשב"ם.

429 ורבא פסק כחכמים ורבא סובר שבמה שחלקו חלקו ובמה שלא חלקו לא חלקו. במפוזרין ח' אמות חלקו על ר"ש ואמרו ט"ז, אבל ברצופין ד' אמות חכ' מודים לר"ש. ולא נאמר שממה שלר"ש פלגא גם לרבנן פלגא. רשב"ם.

430 רשב"ם כתב שה"ה שלמקדיש אילנות יש גם שיעור זה, ובריתא שאומרת בהקדש ממטע עשרה לבית סאה

יהיו מרוחקין שש עשרה אמות⁴³¹, הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהן. לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע, לטעת אחר במקומו. פחות מכאן, או יתר על כאן או שלקחן בזה אחר זה, לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן, לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע.

הספק של ר' ירמיה מהיכן מודד נפשט ממה הסתפק רבי ירמיה, אם הוא מודד את ששנינו הרכובה נמדדת מהפקק השני

ארבעת ושש עשרה האמות שבין האילנות ממקום קצר, מגובה גזע האילן. או שהוא מודד ממקום רחב, סמוך לקרקע היכן שהוא עבה⁴³². אמר רב גביהה מבי כתיל לרב אשי, שיש ראייה ממה ששנינו במשנה, גפן בחר שמרכיבים בגפן זקן⁴³³, כשהוא מודד את ד' האמות שביניהן, כדי שיהיו שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אינו מודד אלא מהפקק השני כמו ששנינו בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה, אבל לא מהעיקר הראשון שרחב יותר, ולא מן השלישי שצר מאד, אלא מן הבינוני, והוא הדין באילנות שהוא מודד מן הבינוני.

ובמכר ג' בדי אילן ורבי ירמיה הסתפק, מה הדין אם מכר לו אילן אחד שיש לו שלש ענפים מרוחקים זה מזה ארבע אמות, והקרקע העלה שירטון, ובשעת מכירה נראים כשלשה אילנות. האם הולכים אחר גוף האילן שממנו גדלו שהוא אחד, ואין לו קרקע. או שכיון שכל אחד נשרש בקרקע קנה קרקע, אפילו שהם מחוברים מתחת לקרקע⁴³⁴. אמר רב גביהה מבי כתיל לרב אשי, יש ראייה מה ששנינו במשנה, המבריך⁴³⁵ שלש גפנים ועקריהן נראים והשרישו⁴³⁶, רבי אלעזר ברבי צדוק אומר אם יש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה⁴³⁷ מצטרפין לכרם, ואם לאו אין מצטרפין. וכשם ששם נחשבים כשלשה

חולקת על ברייתא זו. שאין הבדל בין מוכר למקדיש, וראיה לדברי מהתוספתא ששנתה בשניהם ממטע י' לבית סאה. רשב"ם

431 תוס' הקשו שלגבי מכר בט"ז לא נחשבים מפוזרים וקנה קרקע, ולגבי כלאים נחשבים מפוזרים, ששנינו לעיל כרם הנטוע על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם. וי"ל שבמכר מודדים אמות מצומצמות אבל אמות כלאים הן אמות שוחקות, ואי אפשר שלא יהא יותר מט"ז, לכך נחשבים מפוזרים. ועכשיו מה שאמרו לעיל מד' ועד ח' וכן מח' ועד ט"ז הוא עד ועד בכלל. תוס'.

432 וי"מ מקום קצר כל הגזע עד הענפים, מקום רחב מקום הענפים שמרחיבים לכאן ולכאן ולא נהירא. רשב"ם.
433 תוס' מקשים לרשב"ם שמפרש לשון הרכבה ממה שבמסכת כלאים גרסו הארכובה, ועוד שהמשנה לא מדברת בהרכבה, ועוד מה הנפקא מינה בהרכבה לענין כלאים. ונראה שארכובה היא הברכה כאדם הכורע על ברכיו כן הגפן כורעת בארץ כשהיא זקנה ומכסים אותו בקרקע באמצע כדי שתשתרש. ואמרו שאין מודדין לענין כלאים אלא מהעיקר השני, וממה שנקט לשון עיקר מוכח שמודדים ממקום רוחב. תוס'
434 ויש שמעמידים בג' אילנות ומכר לו בד בכל אחד ולא נהירא שכיון ששייר לעצמו רוב כל בדי אילן ואילן שייר לעצמו גם הקרקע. רשב"ם.

435 המבריך כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו וכשנשרש באמצעיתו חותכין עיקר הראשון ונעשו שתי גפנים. רשב"ם.

436 ג' גפנים כשהוברכו בקרקע נעשו ו' והוא כרם שבכל ו' איכא שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב. ולכן נקט ג' שאינו יכול למצוא ה' גפנים בפחות מג' ששתי גפנים מוברכות אינן אלא ד'. רשב"ם.

437 כרבי מאיר ורבי שמעון לעיל.

גפנים אפילו שכל שתי גפנים יונקות משורש אחד, כן קנה קרקע בשלשה בדי אילן.

הספק של ר"פ במכר ב' בשדהו ואחד על המצר ב' בשלו ואחד בשל חברו נשאר בתיקו
הסתפק רב פפא, מה הדין במכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר, האם אינו מצטרף מפני שאינו דומה לשדה האילן ולא קנה קרקע, או שהוא מצטרף וקנה קרקע. ואם תמצא לומר שקנה קרקע, מי שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו אילן אחד שקנה בשדה חברו הסמוך לאילנות הללו עם קרקע. ומכר אותם, האם מכר קרקע או לא, ונשארה הגמרא בתיקו. וכן הסתפק רב אשי, אם תמצא לומר שאלו אינם מפסיקים משום שאין בינתים כל הפסק, אם יש בור של מים מכוונסים בין שלשה אילנות האם הוא מפסיק. ואם תמצא לומר שאינו מפסיק מפני שהמים לא נראים, מה הדין באמת המים. האם דרך⁴³⁸ רשות הרבים מפסיקה⁴³⁹, האם 'ריכבא דדיקלי' מפסיקה ונשארה הגמרא בתיקו.

היה ביניהם ארז קנה וקנה
שאל הלל את רבי, מה הדין בעלה ביניהם ארז, האם הוא הפסקה ולא קנה קרקע. והגמרא חשבה, שהשאלה היתה אם עלה ארז לאחר המכירה. שואלת הגמרא, הרי הוא גדל בקרקע של הלוקח? אלא הלל שאל את רבי, מה הדין אם היה ביניהם בשעת המכירה. ואמר לו רבי, קנה וקנה, גם הארז קנוי לו כמו ששנינו בברייתא לעיל, ואת האילנות שביניהן.

רב א' כשנטועים כשורה שמואל א' ונחלקו כיצד עומדים האילנות האלו שיש ביניהם כחצובה
מד' עד ט"ז אמות. רב אמר כמו שורה, ושמואל אמר כמו 'חצובא', קנקן שיש לו שלש רגלים אחד כנגד האויר של השתים. מי שאמר כשורה, כל שכן אם הם עומדים כחצובא, מפני שאי אפשר לזרוע ביניהם. ומי שאמר כחצובא, אבל אם הם נטועים כשורה לא קנה את הקרקע מפני שאפשר לזרוע ביניהם. הקשה רב המנונא ולמי שאמר כחצובא וטעם משום שאי אפשר לזרוע ביניהם, מה הדין אם מכר לו שלשה 'היגי רומייתא' אילנות גדולים שנטועים בשורה שאי אפשר לזרוע ביניהם⁴⁴⁰, האם יש לו קרקע? אמר לו, 'היגי רומייתא' אינם אילנות חשובים, וקנה קרקע רק אם יש את שני הדברים, חשיבות של אילנות, שלא יכולים לזרוע שם.

משנה

438 לקמן גורסים דרך רה"ר. הגהות הב"ח.

439 לאו מדובר ברה"ר ברוחב ט"ז איירי אע"פ שסתמו כן. תוס'.

440 ולי נראה אפילו כשורה לא זורעים בינתים שדואגים שלא ללכת בסמוך להם מפני שנועצים בגוף כקוף ומכאיב. רשב"ם.

המוכר ראש בהמה לא מכר את הרגלים רגלים לא מכר ראש

המוכר ראש בהמה גסה לא מכר את הרגלים⁴⁴¹, מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה, הריאה שנקראת כך על שם הקנה שלה⁴⁴² לא מכר את הכבד, מכר את הכבד לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים, מכר את הרגלים לא מכר את הראש, מכר את הקנה מכר את הכבד, מכר את הכבד לא מכר את הקנה.

ד' מדות במוכרים מכר חטים יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור יכול לחזור בו אבל המוכר אינו יכול לחזור בו. ואין זה מקח טעות ששניהם יוכלו לחזור שהרי חטין התנה למכור לו חטים ומכר לו חטים⁴⁴³. 2. רעות ונמצאו יפות מוכר יכול לחזור בו רעות ונמצאו יפות. המוכר הוא שנתאנה ולכן הוא יכול לחזור ולא הלוקח, ואפילו אם הוזל השער. 3. רעות ונמצאו רעות יפות ונמצאו יפות אין אחד מהם יכול לחזור בו. ואפילו אם הוקר השער והמוכר נתאנה, או הוזל השער והלוקח נתאנה שניהם אינם יכולים לחזור⁴⁴⁴. הואיל ונמצא כמו ששניהם אמרו.

שחמתית ונמצאת לבנה לבנה שחמתית וכו' שניהם יכולין לחזור 4. שחמתית, חטה אדומה על שם החמה שמאדימתם, ונמצאת לבנה, לבנה ונמצאת שחמתית. ושניהן טעו כיון שהמוכר התנה למכור לו שחמתית הוא רצה לעכב את הלבנה לעצמו, וגם הלוקח לא רצה בלבנה אלא בשחמתית. וכן אלו שמונים שהם שני מינים שונים, ויש מי שרוצה במין זה ולא באחר, ויש ומי שרצה במין האחר ולא בזה. ולכן הוא מקח טעות ושניהן נתאנו ולכן שניהן חוזרים⁴⁴⁵. עצים של זית ונמצאו של שקמה, של שקמה ונמצאו של זית, יין ונמצא חומץ⁴⁴⁶, חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן.

441 ובתוספתא (פ"ד) שנינו בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה. רשב"ם.

442 קנה היא ריאה עם הלב ור"י מסופק אם מכר הלב אם מכר ריאה, אם מכר ריאה אם מכר הלב. תוס'.

443 ואם משום שהן רעות אין זו אלא אונאה כגון אונאת שתות ויכול הלוקח לחזור אבל לא המוכר שלא נתאנה, אפי' אם השער הוקיר שבשעת המכירה הוא לא נתאנה ושנינו בפ' הוהב מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתי. ואע"ג שאין הלכה כאותה משנה שהרי רבא פסק שתות קנה ומחזיר אונאה ואינו יכול לומר תן לי מעותי, ורבא מעמיד את המשנה היא כר' יהודה הנשיא והוא סובר כרבי נתן. ביפות ונמצאו רעות כ"ע מודים שיכול לחזור שהרי הטעהו. אבל באונאת שתות שקנה מה שרוצה לקנות ואין שום טעות אלא מכירת יוקר מחזיר אונאה אבל המקח קיים כרבי נתן וכמו שפסק רבא. רשב"ם.

444 מפני שהיינו אומרים שהיכן שהזול השער והלוקח רוצה לחזור יכול לטעון ברעות ונמצאו רעות אני ליפות נתכוונתי ואמרתי לך רעות משום שרע רע יאמר הקונה. וכן היכן שהוקר השער והמוכר רוצה לחזור יכול לטעון ביפות ונמצאו יפות, הייתי סבור למכור רעות ואמרתי יפות משום שטוב טוב יאמר המוכר כיון שהלוקח אומר רע רע המוכר אומר טוב טוב. קמ"ל ששניהם אינם יכולים לחזור מפני שנמצא כמו ששניהם אמרו והוא הדין במוכר סתם שלא פירשו לא רעות ולא יפות שאין אחד מהן יכול לחזור. רשב"ם.

445 ואע"פ שמה שקנאו שוה יפה אין לא לוקח ולא מוכר חפצים במכירה זו אבל בחטין יפות ורעות כולי עלמא ניהא להם ביפות ולא ברעות, ורצון המוכר הוא לעכב את היפות ולמכור הרעות ודעת הלוקח ביפות ולא ברעות. רשב"ם.

446 יין ונמצא חומץ יין ונמצא חומץ. אין זה יפות ונמצאו רעות דאיכא דניחא ליה בחלא דאיכא דניחא ליה בחמרא כמו שמפרשים בגמ'. תוס'.

אמר רב חסדא, מכר לו שוה חמש בשש והוקרו ועמדו על שמנה מי נתאנה לוקח, והלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר. הלוקח יכול לחזור בו מפני שהמקח שווה חמש מעות והלוקח נתאנה שתות מעות, שמשש המעות שנתן למוכר היה צריך לתת חמש⁴⁴⁷. אבל לא המוכר מפני שהלוקח יכול לומר למוכר אילו לא אוניתני המקח היה מתקיים בשעת המכירה לא היית יכול לחזור בך⁴⁴⁸. עכשיו אפילו שהתייקרו אחרי כן ועמדו על שמונה⁴⁴⁹. האם בשביל שאוניתני וחכמים ייפו חכמים את כחי לחזור אם ארצה וידי תהיה על העליונה, כשלבסוף התייקר תחזור בך גם אתה וגם ידך תהיה על העליונה, אם כן מצינו חוטא נשכר. 'ותנא תונא', ושנינו במשנתנו. מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות⁴⁵⁰ לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר⁴⁵¹, ואפילו אם אחר כך התייקרו. והרי הלוקח נתאנה רק הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר⁴⁵².

447 אבל שוה ו' בה' הוא שתות מקח שהמוכר נתאנה בשישית משוי המקח, ורב חסדא קורא לו אונאה ואמר בשניהם מי שנתאנה יכול לחזור בו מפני שסובר כשמואל שא' בפ' הזהב אף שתות מעות שנינו. ומי שהוטלה האונאה עליו ידו על העליונה ושנינו בברייתא כשמואל. ורב חסדא אמר בב"מ מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה ו' בה' נתאנה מוכר יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי כו'. אבל אין הלכה כרב חסדא אלא כרבא שפסק שם הלכה שתות קנה ומחזיר אונאה. אבל רב חסדא סובר כסתם משנה שאומרת שמי שהוטל עליו ידו על העליונה, ובא לומר שכשמכר לו שוה חמש בו' שנתאנה לוקח והיה יכול לחזור בכדי שיראה לתגר או לקרובו, והוקרו בתוך אותו זמן ועמדו על שמנה ועכשיו המוכר נתאנה אפילו ביותר משתות והמוכר רוצה לחזור משום שעדיין לא נתקיים המקח לגמרי כל זמן שהלוקח יכול לחזור שעדיין לא הראה לתגר או לקרובו. אפ"ה אינו חוזר שמי שנתאנה מעיקרא בשעת מכירה הוא הלוקח שיכול לחזור בו כל שעה שירצה בתוך זמן הקצוב לו, אבל לא המוכר שהרי הוא היה המאנה. רשב"ם.

448 תוס' הקשו מדוע לא אמר אי לאו דאוניתן וכו' גם ביותר משתות שקיימא לן שבטל מקח ואפילו המאנה יכול לחזור כמו בשתות. וי"ל מפני שהוא רחוק יותר מדאי מן המקח וכאילו לא מכר כלל שמקח כזה אין ראוי להתקיים. וריב"ם פ' שאפילו בותר משתות המאנה אינו חוזר בו אלא כשהמתאנה תובע את אונאתו, וכיון שהוא תובע יותר משתות שהוא ביטול מקח הוא מקח טעות וגם המאנה יכול לחזור בו, אבל אם המתאנה אינו תובע אונאתו ורוצה להחזיק את המקח אין סברא שהמאנה יוכל לחזור בו שיכול לומר אי לאו דאוניתן כו' כמו בשתות. תוס'.

449 נקט ביטול מקח לרבנותא ויכול לומר ועמדו על ז' אונאת שתות מעות והמוכר רוצה לחזור. רשב"ם.

450 מדובר בשוה בשוה ומה קמ"ל שהלוקח יוכל לחזור בו ולא המוכר הוא פשוט, אלא קא משמע לן שאפילו הוקרו אחרי כן אין המוכר יכול לחזור. תוס'.

451 המילים ולא מוכר אינם בגירסת במשנה לעיל.

452 רשב"ם.